

Тема семінарського заняття
«Місцеве самоврядування як інститут конституційного права України»

Навчальні питання

1. Правова природа, поняття, і принципи місцевого самоврядування в Україні
2. Система місцевого самоврядування. Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування
3. Матеріальна і фінансова основа місцевого самоврядування
4. Практичні завдання
5. Література

У вступній частині семінарського заняття формулюється його мета та визначаються навчальні питання, що мають бути розглянуті; оголошуються завдання (казуси), аналіз яких забезпечує досягнення навчальної мети.

При розгляді першого питання варто зазначити, що в науковій доктрині та практиці сучасного світового конституціоналізму відомі три теорії розуміння правової природи місцевого самоврядування - громадівська, державницька та муніципального дуалізму. Суть відмінностей між ними полягає в ставленні до місця і ролі громади (територіальної громади) в системі публічної влади.

Мова йде про те, що громадівська теорія місцевого самоврядування визнає територіальну громаду первинним носієм муніципальної влади, а тому і місцеве самоврядування – це різновид публічної влади, яка відмінна від державного урядування. Така система поширена в США, як і діє в Україні.

Державницька теорія місцевого самоврядування визнає ключовим елементом муніципальної влади орган місцевого самоврядування, а тому логічно виходить, що природа муніципальної влади в тому, що вона є результатом децентралізації публічної влади, продовженням державного урядування на місцях.

Теорія муніципального дуалізму у певній мірі є об'єднанням сутності вказаних вище теорій, адже місцеве самоврядування розглядається як природне право територіальної громади, але сама муніципальна влада є продовженням державного урядування на місцях.

Місцеве самоврядування є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів

кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцеве самоврядування в Україні здійснюється на принципах: народовладдя; законності; гласності; колегіальності; поєднання місцевих і державних інтересів; виборності; правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами; підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб; державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування; судового захисту прав місцевого самоврядування.

При розгляді другого питання варто зазначити, що система місцевого самоврядування включає: територіальну громаду; сільську, селищну, міську раду; сільського, селищного, міського голову; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення.

У містах з районним поділом за рішенням територіальної громади міста або міської ради відповідно до цього Закону можуть утворюватися районні в місті ради. Районні в містах ради утворюють свої виконавчі органи та обирають голову ради, який одночасно є і головою її виконавчого комітету.

Територіальна громада – це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

Територіальна громада села, селища, міста є первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень.

Територіальні громади в порядку, встановленому законом, можуть об'єднуватися в одну сільську, селищну, міську територіальну громаду, утворювати єдині органи місцевого самоврядування та обирати відповідно сільського, селищного, міського голову.

Територіальні громади села, селища, міста, що добровільно об'єдналися в одну територіальну громаду, можуть вийти із складу об'єднаної територіальної громади в порядку, визначеному Законом

України від 05.02.2015 «Про добровільне об'єднання територіальних громад».

При розгляді третього питання варто зазначити, що Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби.

Держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, фінансово підтримує місцеве самоврядування. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою.

Територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції.

Обласні та районні ради затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних областей і районів та контролюють їх виконання; затверджують районні і обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-

економічних і культурних програм, та контролюють їх виконання; вирішують інші питання, віднесені законом до їхньої компетенції.

В заключній частині заняття підводяться підсумки щодо розгляду теми, визначаються помилки, які були допущені при її розгляді, визначаються методи їх усунення.

Дайте визначення наступних понять:

місцеве самоврядування, англо-американська (англосаксонська) система, континентальна (романо-германська або європейська) система, іберійська система, радянська система (система рад та їх виконавчих комітетів), магдебурзьке право, державницька теорія місцевого самоврядування, громадівська теорія місцевого самоврядування, теорія муніципального дуалізму, демократична децентралізація, адміністративна децентралізація, місцевий референдум, місцеві вибори, система місцевого самоврядування, територіальна громада, представницький орган місцевого самоврядування, районні ради, обласні ради, загальний склад ради, правомочний склад ради, виконавчі органи рад, органи самоорганізації населення, посадова особа місцевого самоврядування, служба в органах місцевого самоврядування, делеговані повноваження, місцевий бюджет, місцеві податки, місцеві збори.

Скласти схеми:

- Сучасні моделі місцевого самоврядування.
- Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні.
- Функції територіальних громад.

Практичне завдання

Селищна рада більшістю голосів прийняла рішення про проведення місцевого референдуму з питання отримання селищем статусу міста районного значення. Цей референдум відбувся, і жителями селища ради було схвалене. На підставі рішення селищної комісії по проведенню референдуму за розпорядженням Голови Верховної Ради України внесено зміни до Реєстру населених пунктів України.

Прокоментуйте ці рішення. Дайте правову оцінку таким діям.

Практичне завдання

Комітетом Верховної Ради України з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування було ініційовано розробку низки проєктів Законів України, котрі б деталізували ст. 69 Конституції України. Зокрема, згідно даної норми народне волевиявлення в Україні здійснюється окрім проведення виборів та референдумів також через інші форми безпосередньої демократії.

Які Ви можете назвати інші форми безпосередньої демократії, зокрема, які можна реалізувати в межах місцевого самоврядування? Наскільки широко

вони практикуються в Україні? Чи дійсно є потреба у їх нормативній деталізації у національному законодавстві?

Література

1. Грובהва В. П. Система місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії і практики: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.02. Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2013. 40 с.
2. Гулак Л.С. Місцеве самоврядування в Україні: теоретико-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів. держ. ун-т внутр. справ. Л., 20__ . 19 с.